

به حری غزهلم پر له دور و گهوهده نه ما غه وواسی دهوی یه عنی به ته عمیقی بزانه

به رای زور له زانایان کومهل خاوه نی شوینیکی تایبه ته
که رهنگورو و تایبه تمه ندی دیاری کراوی هه یه .
هیندی کیش ده لاین کومهل بریتیه له خه لکی که له
شوینی نیشته جین و پتوه ندی راسته و خویان له گه ل یه کدا
هه یه . سواره ی ئیلخانی زاده له م باره وه ده لی: «کومهل
به لای منه وه به و که مایه تیبه نالین که سوودیکیان هه یه
جیا له سوودی گشتی و هونه ریکیان هه یه به پیچه وانهی
هونه ری کومهل. چینی پیکه پنه ر، واته نه و که سانه ی که
زوریه ن و هه میشه روویان له ژیانی مرؤقایه تیبه و
به رزکردنه وه ی پله و پایه ی ژیانی ئینسانی، به لیکدانه وه ی
من کومهل به وان ده گوتری». کومهلی ئیمه ش شان به
شانی کومه لانی تری نه م جیهانه پانویه رینه
هه ورازونشوی ژیانی بریوه و روو به لووتکه ی نامانج
ناژاوه . ساردی و گهرمی رۆژگاری چیشستوه و
پله و پایه ی ئینسانی خوی پاراستوه و بۆ به رزکردنه وه ی
نازایانه هه ولی داوه . له بناری شاخ و داوینی سه وز و
دیمه نه دلرفینه کانی نه م خاکه پیروژه دا، هه وای سازگاری
نه م به هه شته به رینه زور زانای ناوداری به به هره ی پی
گه یاندوه که بۆ کومهل ساتی هه دادانیا ن نه بووه و
شه ی دای پله ی به رزی مرؤقایه تی سه د ته رزی نه م ولاته
شاخاوییه ، که له ناسکی و پاکیدا ته نیا ده توانین
به خویانیا ن بشویه پینین، له دلی بی خه وش ی نه م گه له
مه زنه دا و هه کارتیکردنیکی بووه که شاسواری وه ک
حه زه تی نالی له تویی گولدا رازی هه رمانی خوی و
نه ته وه سه ره رزه که ی هه شارداوه و تا تاقه گولیک له م
ولاته بروی، رازی مسانمان هه ر زیندوه وه . وی ناچی بۆ
که س گومان بی که نالی بلیمه تی سه رده می خویه تی.
ده سه لاتی به سه رچه ند زمانی زیندووی رۆژه لاتی

نالی و بیرى کومه لایه تی

ئیبراهیم ئیسماعیل پوور
(سه قر)

له کاروباری گهلی به کاریکی باش نه زانیوه، ههروهه
دهلئ:

له سایه‌ی شه‌خسپکی هیمه‌ت بلند ناسووده‌یه شاری به‌لئ خیتته‌ی سوله‌یانی سه‌وادی زیللی کودروونه

هه‌ریوه قۆللی هیمه‌تی لئ هه‌لمالیوه و بۆ پروون
کردنه‌وه‌ی جه‌ماوهر هاتۆته مه‌یدان. پیتی وابووه که ده‌بی
سه‌ری قه‌لغانی تیری قه‌زا بی و بیته سه‌رکرده‌ی یاران و
ده‌گژ سوپای غه‌م رابجی.

نوعه ئینسانی هه‌یه غه‌م قووتیه من غه‌می خۆم و غه‌می عالم ده‌خۆم

نالی له کۆمه‌لی ده‌وی که بۆ پیشکته‌وتن ده‌بی کوری
په‌نج و تیکۆشان بن. له خه‌ودامان ده‌بیته هۆی
دواکه‌وتنی کاروانی ژین. تا له خۆ بوردوویی نیشان
نه‌دری ولاتمان پر پیتویه‌ره‌که‌ت نابج و غونچه‌ی ژبان هه‌یچ
کات لیوی ناکاته‌وه.

تا نه‌گریا ناسمان و تمم ولاتی دانه‌گرت گۆل چه‌مه‌ن ئارا نه‌بوو، هم لیوی غونچه وانه‌بوو

نالی دژ به ته‌وه‌زله‌ی و بی کاریه. ده‌بی هه‌ستی به‌وه
کردبی که بی کاری مله‌یه و ره‌گی ژبان ده‌قرتینی. هه‌ر
بۆیه له زمانی ئایینه‌وه ئامۆژگاری لاوانی وه‌ته‌ن ده‌کا و
بۆ تیکۆشان و خه‌بات هانیان ده‌دا.

گۆتی تاجی عه‌ره‌ب و ئالی عه‌با فه‌رمویان عه‌یه‌ ته‌ن په‌روه‌ری و نه‌رمی و نازک به‌ده‌نی

نالی وه‌ک ده‌رووناسیکی به‌توانا، که‌سه‌ایه‌تی
پاسته‌قینه و درۆییی ئه‌ندامانی کۆمه‌ل ده‌ناسی، هه‌ریوه
به‌پیتی حال و راده‌ی چاره‌پروانی له‌گه‌ل هه‌رکه‌سه‌ی
ده‌جوولیتته‌وه و مامه‌له‌ی له‌گه‌ل ده‌کا:

له خه‌لوت هاته‌ ده‌ر سۆفی گل و به‌ردی به‌سه‌رمادا مه‌که‌ن مه‌نعی له‌به‌ر خه‌لوته‌ ئه‌ویش تازه غورووریکه

نالی له خورافات و درۆ بیزاره و هه‌میشه ئاکاری
نالباری ئه‌و که‌سه‌نه‌ی له‌ قاو داوه که ویستویانه به‌ درۆ
و ده‌له‌سه‌ خۆیان له‌ دل خه‌لکدا جی بکه‌نه‌وه. ئه‌وانه‌ی
وا له‌به‌ر ته‌وه‌زله‌ی به‌ باسی پرۆپوچ و هه‌روه‌ها به‌ که‌لک
وه‌رگرتنی به‌رئاوه‌ژوو له‌ هه‌ستی خواپه‌رستی خه‌لک
ویستویانه له‌سه‌ر سکی ئه‌م گه‌له‌ بله‌وه‌رین و داهات و

نالی

ناوه‌پاستدا و لیزانی له‌ بواری سه‌نه‌ته‌ی شیعی
سه‌رده‌مدا و مۆم بوونی وشه‌ له‌ ده‌ستی ئه‌م شاعیره
هه‌ست ناسکه و هه‌روه‌ها دژ به‌ خورافات بوون له
ژیانیدا، خالگه‌لیکی هه‌ینه‌ به‌رچاون که بۆ ناسینی ئه‌م
زاته‌ پیرۆزه‌ هه‌وجی به‌ په‌سند و پیداهه‌لگوتن ناکا.
کاتی ورد ده‌روانییه شیعه‌کانی، بۆمان ده‌رده‌که‌وی که
ئه‌م شاعیره‌ مه‌زنه‌ له‌ زانستگه‌لی وه‌ک: ئایینه‌ناسی،
ده‌رووناسی، کۆمه‌لناسی و مرۆفناسی خاوه‌ن به‌هره
بووه. هه‌لته‌ کاتی به‌وه‌ ناعه‌ته‌ ده‌گه‌ین که له‌ چاو
سه‌رده‌می خۆی به‌راوردی شیعی بکه‌ین. لیکدانه‌وه‌ی
هه‌ر کام له‌ به‌هره‌کانی ئه‌م شاعیره‌ کاریکی زۆری ده‌وی و
هه‌ر بۆیه‌ ته‌نیا به‌شیکردنه‌وه‌ی بییری کۆمه‌لایه‌تی نالی
واز دینین.

دللی مه‌ئوای غه‌می کۆمه‌له. ناته‌واوی کاری گه‌ل
کاری کردۆته‌ سه‌ر هه‌ستی. به‌ شیعی هه‌ست بزویین و
ته‌ر و پاراو ویستویه‌تی هه‌ستی کۆمه‌ل به‌هه‌ژینی و
له‌به‌لاریدا چوون دووریان بخاته‌وه. خۆی به‌ به‌رپرس
زانیوه و به‌ چاوی وردبینی زۆر ناته‌بایی و ناته‌واوی
هاتۆته‌ پیش چاو و له‌هه‌مان کاتیشدا له‌ نزمی ئاستی
زانیاری گه‌ل گه‌یشتوووه و به‌ دل داخی چیشتوووه و تا
توانیویه‌تی له‌م بواره‌دا هه‌ولتی داوه تا ئاسه‌واری نه‌زانی
و خورافات له‌پیش چاوی گه‌ل نه‌هیلتی و ته‌ویلتی کۆمه‌ل
له‌و ژه‌نگه‌ پاک بکاته‌وه. نالی پیتی وابووه. تاکه‌ که‌س
ده‌توانی شویندانی له‌سه‌ر ژبانی خه‌لک هه‌بی. ده‌ست
له‌سه‌ر ده‌ست دانانی به‌ره‌وا نه‌زانیوه و خۆ دوورخستنه‌وه

بژتوبیان چاوبهستانه له دهست دهریتین. ته نانهت له وانهش زور بیتزار و زویره که فریبیان خواردووه و که وتوونه ته داوی نهو تاقمه و چاوی ناوه زیان کویر بووه:

دایم له دوته میگهلی ژن و نیرگهلی پیاو بهم ریشهوه له پیشهوه بووگی بهسهر گهله

نالی نهو که سانه دهناسی که بۆ فریبودانی خه لکی ناسایی هه ردهم له نامرازیک که لک وهرده گرن و ههر جاری به پوآله تیکه وه داو بۆ خه لک دهنینه وه. نه وانه وهک رپوی فیللباز دهبینی که بۆ قازانج و بهرزه وه دندی خو بیان دهست له هیچ نارپوا و دژی مرؤفایه تی ناگیرنه وه و به پوآله تی سافولوس و عارف شپوه خو بیان به خاوه نی به هه شتی خوا ده زانن، به لآم له راستیدا فریان به سهر خاوه رستییبه وه نیبه، به لکو دنیا په رست و پله و پایه خو شه ویستن.

شیتی ییو سه راپا ده لک و رپوی ده پوشتی نالیم و به رووتی له هه موو دیده ده پوشم

ههست به جیاوازی کردن له نیوان چینی تیرو برسیدا له شیعری نالی رهنگدانه وهی بهرچاوی هه یه. کاتنی غه زله ته رپواراوه کانی ده خو نینه وه بۆمان دهرده که وی که نهو جیاوازی چینایه تیبه له کومه لی نالیدا زهق و حاشا هه لته گر بووه و چینی چه وساووهی نه و کاتیش له زه لکاوی نه داری و چاره ره شیدا رۆچوون. دیاره کورد گوته نی تییریش ناگای له برسی نه بووه، به لآم نهو دیسان دهسته وه ستانی بهرپوا نازانی. ویستوو یه تی له و بارودوخه خو ی رزگار بکا. بۆ نهو مه به سته خه باتی کردووه. خو ی به که نه زانیوه و لانی کهم رایگه یان دووه که مرؤف بۆ وه دهسته یانی ناواتی دلای ده بی هه ول بدا و به جزیک کوانوی ژبانی له کوژانه وه بپاریزی:

هه رچهنده که رووتم به خودا ماییلی رووتم بی بهرگی ده لیله که هه تیو مه یلی هه تاوه

بۆ برینی رینگه ی پر هه وراز و نشیوی ژبان هاوسه فه ری به نه زموون و شاره زا پیشنیار ده کا. باسی دو ستایه تی له نیوان نه ندامانی کومه لدا باسیکی گرینگ و ناوه لگره. زور جار دوستی زانا بوته هوی پیشکه وتن و گه یشتن به ناواتی هه قالان. له بهر انبه ردا بووه به هوی دو ستایه تی نابه جی و که سیک له قافلته ی ژبان وه دو اکه وتووه و هه تا هه تایه رینگای راستی نه دۆزیوه ته وه.

وهک هه موومان شاره زاین له هه ر سه رده می کدا که سانی سیخور و دو ستانی مارشیتوه کوسپی هه ره گه وری سه رکه وتنی نه ندامانی کومه لن، هه ر بۆیه نه م باسه ده خوازی له هه ر کۆر و کومه لیکدا باسی لی بکری، نالی ده بی نه م دهرده کومه لایه تیبه ی به دل ههست پین کردین که بۆ نواندی گرینگی ته وه رکه که حه یوانیک له هاو رپی خراب به باشتر بزانی:

عاقلتی بوو ناوی کهر بوو قاتیعی رینگه ی سه فهر خو ش سلو وکتر بوو له سه د ویلداشی هه رزه و گیترو ویز

نالی سه ره رپای نهو هه موو زانیاری و هوشیاریه هه یه تی، هیچ کات خو ی به گه وهرتر له کهس نازانی و هه موو ئینسانه کان به خاوه نی که رامهت ده زانی. خو به زل زانی به نا کاریک پیسه نیو دیر ده کا. نالی وهک دهر و نناستیک پیی وایه که سی ده توانی له دلای خه لکدا جی بکاته وه که له بهر انبه ر کومه لدا دل فراوان و گه ل خو شه ویست بی.

هه ر که سی نیهاری دانایی بکات و مه قسه دی خو دپه سه ندی بی یه قین نیهاری نادانی ده کا

ده بی له سه رده می نالیدا زمانی کوردی له کومه لدا بایه خی پی نه درایی و به که میان زانیبی. پیمان وا بوو بی که نو سینی شیعری کوردی کاری کولکه شاعیرانه. هه ربۆیه بۆ لایردنی نه م بی ره چه وته له تویی شیعریکی جواندا نه م بۆچوونه ی به هه ل زانیوه و نه وانه ی که خاوه نی نه م بی ره کورته بوون به نه زانی نیو دیر کردوون:

کهس به نه لفازم نه لتی خو کوردیه خو کردیه هه ر که سی نادان نه بی خو تالیبی مه عنا ده کا

کومه ل و نه ندامانی به به هره ی کومه لن که ناسه واری فه ره نگ و کولتووری نه ته وه ده پاریزن. به شاهیدی می ژرو له بهر بی دهره تانی و بی به شی نه م گه له چه وساوویه، ئیمه ی کورد که متر خاوه نی کتیب و که ره سه گه لی تری رۆشنیری بووین، به لکو نه وه ی هه مانه سنگ به سنگ پاراستوو مانه و پیشینیانی ئیمه خوینی دل بیان خواردووه تا توانیوه نه وه هه موو شته به نرخه بپاریزن. نالیش ره نگه ویستییتی نه وه رایگه یه تی که بۆ پاسه وانی له فه ره نگ و کولتووری نه ته وایه تیمان ده بی له هه ر شپوه و نامرازیک که لک وه رگرین:

چاوی من به حری موحیتی تو به بۆ دفعی گه زه ند

لایت موعه‌ییدن بئ که نالی گول به دل په رژین ده‌کا

نالی له شیوه‌ی په‌روهرده و فیترکردن نارازی بووه. زانیویه‌تی که ئەو شیوه باوه‌ی په‌روهرده و فیترکردن ناتوانی بۆ کۆمەڵ سوودیکی به‌چاوی هه‌بئ. هه‌ستی به‌وه کردووه که له قوتابخانه‌کاندا هه‌ستی مندالان و فه‌قیکان خه‌وشدار ده‌کرئ و ئەوان له به‌دییه‌ینه‌ری و نوێخوازی دوور ده‌خاته‌وه.

دیویه‌تی که به‌هۆی شیوه‌ی نادروستی باس و لیکۆلینه‌وه خۆتندکار تووشی دردۆنگی ده‌بئ و قوتابخانه‌ی وه‌ک هه‌پس‌خانه دیته پیش چاوی. هه‌رچه‌نده زۆر زانیانه ددانی پیدای دیتن که له قوتابخانه‌کان زهره‌ک و هۆشیاریش زۆرن، به‌لام وه‌ک زانیایه‌ک که شیوه‌ی فیترکردن به‌ دروست نازانی ده‌نا کورد گوته‌نی قه‌دری زێر لای زێرنگه.

**مه‌درسه مه‌حبه‌سه‌یه مه‌حسه‌یی وه‌سه‌سه‌یه
که‌سی تیدا هه‌یه ئەما خۆش و خورسه‌ندی نییه**

له‌ ئاکامدا کاتێ ده‌بینئ به‌هۆی دو‌اکه‌وتوویی کۆمەڵ و ناله‌باری بارودۆخی سه‌رده‌م ژبانی خه‌لک له‌ ناستیکی زۆر خراپدایه، تا ئەو راده‌یه که له‌ به‌ر نه‌داری و هه‌ژاری و نه‌خۆتنده‌واری که‌م که‌س که‌پاری کالای فه‌ره‌هنگی و هونه‌ری و رۆشن‌بیرییه، له‌ به‌رانه‌ر دانوستانی نیو جیویانی خۆشی و تیری و ته‌سه‌لی، ئەوه‌ی به‌ خه‌یالیاندا نه‌یه شیع‌ر و فه‌ره‌هنگ و زانسته. هه‌ر بۆیه شاعیری گه‌ل پاش ته‌مه‌نیکی پر پیتویه‌ره‌که‌ت و ته‌رخانی ژبان بۆ زانیاری دان به‌ خه‌لک، ناچار وه‌ک هه‌موو زانیان و شاعیرانی ئەم گه‌له هه‌ژاره‌ ناکام سه‌ری نایه‌وه و خۆشی و ناخۆشی دوا‌رۆژی بۆ به‌ره‌ی داها‌توو به‌جئ هیشته. تا ئەو راده ناکام که‌ په‌ی پئ بردبوو که کۆمە‌له‌که‌ی به‌هۆی نه‌خۆتنده‌واری و له‌ خه‌ودامان هینده ده‌رده‌دار بوون که ته‌نانه‌ت له‌ شیع‌ری شاعیریکی خۆیان نه‌ده‌گه‌یشتن:

**عومریکه به‌ میزانی نه‌ده‌ب توحفه‌فرۆشم
زۆرم وت و که‌س تینه‌گه‌یی ئیسته خه‌مۆشم**

سه‌رچاوه‌کان:

- (۱) دیوانی نالی - ناماده‌کردنی مه‌لا عه‌بدولکه‌ری مه‌وده‌پس - انتشارات صلاح الدین ایوبی چاپ سوم ۱۳۶۸.
- (۲) کاسیتی به‌رنامه‌ی تاپۆبوومه‌لئ - سه‌یده‌وان - به‌ ده‌نگی سواره‌ نیلخانی زاده.

نالی وه‌ک زۆر له‌ زانا و شاعیرانی تر خاوه‌نی بیریکی روون و گه‌شی رۆشن‌بیرییه. باوه‌ری پته‌وی به‌هیزی قه‌له‌م هه‌یه. ئاشنای نه‌ینی قه‌له‌مه و له‌و مه‌یدانه‌دا خۆی به‌ شاره‌زا و شاسوار ده‌زانئ. ویستویه‌تی به‌ هه‌مووان به‌سه‌لمینئ ئەوانه زانی راسه‌قه‌ینه‌ن که له‌ خزمه‌ت قه‌له‌مدان و حورمه‌تی ده‌پارێزن. په‌رده‌ی له‌سه‌ر رووی ئەو به‌ رواله‌ت زانیانه هه‌له‌مالیوه که وه‌ک مۆته‌که‌ خۆیان به‌سه‌ر ژبانی خه‌لکدا کیشاوه. نالی کۆمه‌لی شاره‌زا و چاوه‌کراوه‌ی ده‌وئ. به‌ کۆمه‌لی راگه‌یاندووه که له‌ سایه‌ی قه‌له‌مه‌وه ده‌توانن له‌ نه‌یینه‌یه‌کان بگه‌ن و چیدی فریوی که‌س نه‌خۆن:

**زاهیر و باتین له‌سه‌ر له‌وحی حه‌قیقه‌ت یا مه‌جاز
ئاشنای سپری قه‌له‌م بئ غه‌یری نالی که‌س نه‌ما**

مامۆستا دژ به‌ ئاکاری چه‌وتی ئەندامانی کۆمه‌له. گه‌ره‌کییه لاوان داوین پاک و ئاکار جوان بن. دژ به‌ فه‌ساد و داوین پیسییه. له‌ هه‌مووان گرینگتر ئەوه‌یه که به‌پیی باوی سه‌رده‌می کۆمه‌لایه‌تی جیا له‌ کورد که له‌نیوان هاوجنسبازی له‌ ئارادا بووه. نالی وه‌ک مامۆستا هیمن ده‌لئ به‌ په‌خنه‌ی به‌جئ له‌و ئاکاره‌ ناحه‌زه وه‌ک شه‌رعزان و په‌وانناسیکی گه‌وره هه‌ستی به‌ به‌رپرسیایه‌تی کردووه. ویستویه‌تی کۆمه‌ل له‌ شالای فایرۆسیکی چه‌په‌ل بیاریئ:

**بایکی هه‌یه دنیا بۆ عه‌شقی مه‌جازی به‌س
نالی چیه‌ نه‌و باهه‌ ئاده‌م کور و هه‌ووا کچ**

سه‌رده‌می نالیس پاره په‌رستی باو بوو. مرۆدۆستی و یاساخواری پاره‌ی چیرۆکی سه‌رده‌م بوون. ناله‌ی بئ که‌سان و بئ ده‌ره‌تانان گوئی زه‌وی پر کردووه و موخابن که‌س نه‌بووه بیبیسستئ. مرۆقی هاوچه‌رخ‌ی نالی بۆ وه‌ده‌ست هینانی مال و پاره هۆشیار و زانا بوون. هه‌له‌به‌ت ئەو زانییه بۆته هۆی بئ خه‌به‌ری له‌ بارودۆخی ولات. چینی زۆردار و ده‌سه‌لاتدار مه‌له‌وانی به‌حری زێرپه‌رستی بوون، بۆیه نالی هاو‌رازیکی نه‌دۆزیوه‌ته‌وه ده‌ردی دلئ له‌گه‌ل بکا، یان بیکا به‌ هاوسه‌فه‌ر و هاو‌رپی رینگای خزمه‌ت و رۆشن‌کردنه‌وی کۆمه‌ل:

**ئه‌هلی دنیا‌یی له‌به‌ر حیرس و ته‌ماع هوشیارن
به‌خسوسی بگه‌رتی مه‌ست و خیره‌دمه‌ندی نییه**